

Mozaïek van verhalen

Guus Rijven

Op 24 november 2017 werd de Omotemonbrug tussen Deshima en Nagasaki officieel in gebruik genomen. Met de heropening van deze symbolische poort tussen Oost en West is de restauratie van Deshima voltooid. Dit kunstmatige eiland in de Baai van Nagasaki, niet groter dan twee voetbalvelden, was van 1641 tot 1859 het enige contactpunt van Japan met het Westen. Alleen Nederlandse schepen mochten hier aanmeren voor handel. Voor fotograaf Guus Rijven was een kort krantenbericht over de heropening van de brug aanleiding voor een nieuw fotoproject: *Draak van het wit*. Hij reisde met twee camera's naar Japan om het verhaal van Deshima vanuit drie verschillende invalshoeken te vertellen.

door Astrid Hulsmann

Waar wegen zich beraden
© Guus Rijven

© Guus Rijken, 2019, Traditie van strenge deugzaamheid

“Hoe het werkt. Ik koop een krant, zet koffie, begin te lezen. Berichten die de hete adem van het nieuws nauwelijks voelen, lees ik grondig. Sommige scheur ik uit. Dit is er zo een.” Dit schrijft Guus Rijken in zijn nieuwste publicatie *Draak van het wit* die bij de gelijknamige tentoonstelling in de Ketelfactory in Schiedam is verschenen. Rijken verslindt informatie en dat is niet gek als je bedenkt dat hij behalve fotograaf ook onderzoeker, tekstschrijver en vormgever is. Hij is opgeleid als grafisch vormgever en als bouwkundige, waaraan hij zijn liefde voor de stedelijke omgeving heeft overgehouden. Als fotograaf is hij autodidact.

In al zijn projecten combineert Rijken beeld met tekst. Hij legt verbanden tussen heden en verleden en speelt met de momenten waarop feiten overgaan in fictie. Zijn nieuwsgierigheid en voorliefde voor opvallende weetjes en historische verhalen vormen de reden dat hij elk project vanuit verschillende invalshoeken bekijkt. Maar niet alleen daarom. Hij vindt het anders ook maar saai. In gesprek met hem in zijn studio in Den Haag valt dat woord regelmatig. “Het gaat bij mij altijd over meerstemmigheid, een mozaïek. Ik zet meerdere personages op het toneel

© Guus Rijken, 2019, Zo een poes zich draak denkt

© Guus Rijven, 2019, Een onverwachte ontmoeting, Suwa-machi

© Guus Rijven, 2019, Uniformen van ongelijke strekking, Yumesaito

© Guus Rijven, 2019, Een doelloze dag bedwingen

© Guus Rijven, 2019, Pijnboom

door wier ogen ik kijk, omdat ik het niet interessant vind om maar één kant te laten zien. Of om maar één soort fotografie te gebruiken.” Hij bevraagt zijn eigen werk voortdurend en wisselt van stijl, techniek en camera. Hij blijft ver weg van een duidelijke fotografische signatuur. “Ik begrijp ook niet waarom andere fotografen dat doen. Waarom zou ik me tot één manier van werken beperken? Dat vind ik vreselijk saai.”

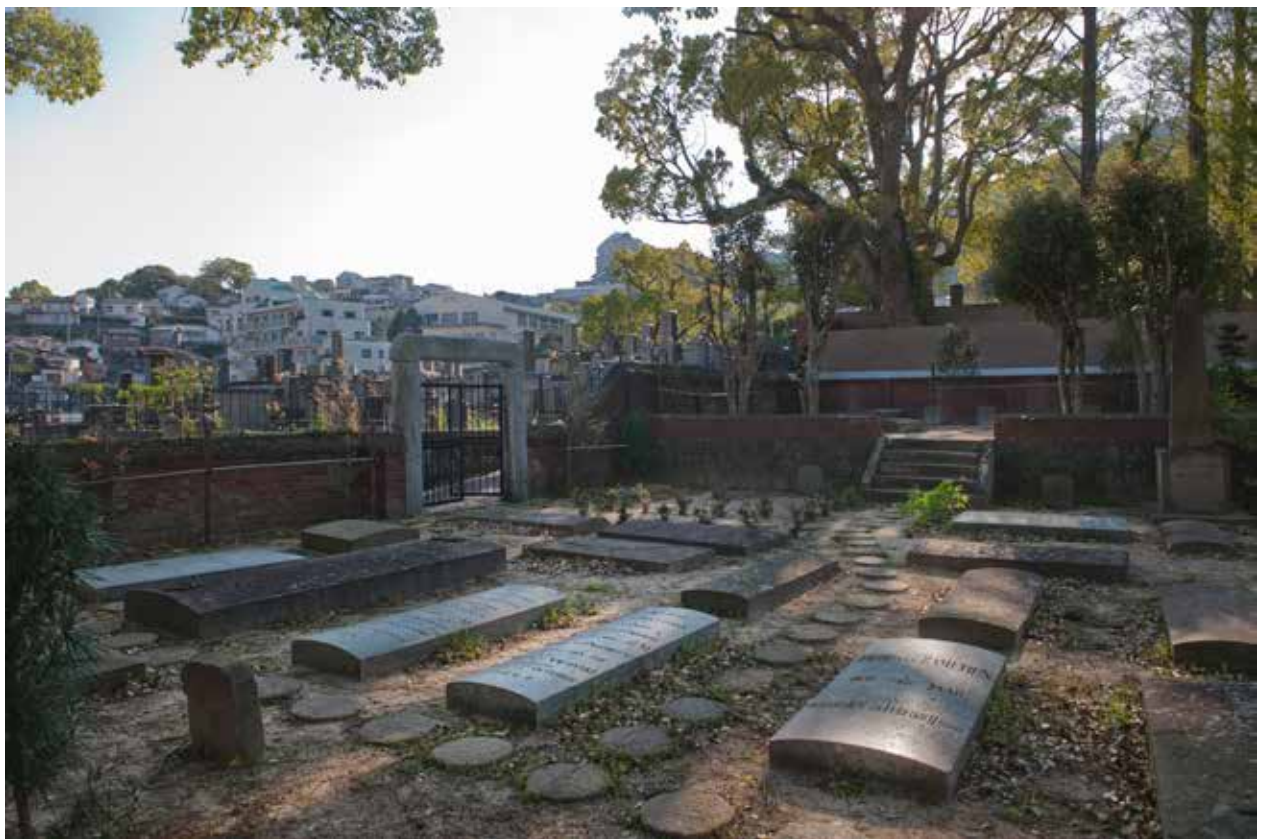
Verskillende personages

Om zijn werkwijze uit te leggen noemt Rijven de roman *Menuet* van Louis Paul Boon. De auteur voert hierin drie verschillende personages op: een man, een vrouw en een dienstmeisje. Ze vertellen alle drie hetzelfde verhaal vanuit hun eigen standpunt. Drie subjectieve verhalen dus, maar door de combinatie krijgt de lezer toch een beter beeld van de werkelijkheid dan verteld door de ogen van één personage. Dit is precies hoe Rijven werkt. Zo laat hij in *Argentinië* drie mensen samen door het land reizen: een fotograaf die als opdracht heeft om kleurrijke ansichtkaarten te maken, een kunstenaar die analoog werkt met een klassieke Rolleiflex camera en een journalist die teksten schrijft. In de epiloog van het boek *Het gat in de horizon* dat Rijven hiervan maakt komen de drie nog eens

bijeen om na te praten over hun ervaringen. Dan komt de aap uit de mouw: “Ik ben ze alle drie”. Samen geven die verschillende personages in de projecten van Rijven een completer beeld. “Zo kan ik het onderwerp de eer bewijzen die het toekomt.”

In *Draak van het wit* voert Rijven twee personages op. Een kunstenaar legt de stad vast “als gedachte” in zwart-wit met een Rolleiflex. Een documentair fotograaf verbeeldt “de stad als verhaal” in kleur met een digitale kleinbeeldcamera. De keuze voor zwart-wit in het deel dat Rijven *Stad als gedachte* noemt is heel bewust. Hij vertelt: “Door de atoombom op Nagasaki is het verleden van de stad weggevaagd. En omdat het leven voor 1945 voornamelijk ongekleurd werd vastgelegd, kies ik daar ook voor. Het klinkt pedant om te zeggen dat ik hen een nieuw verleden wil schenken. Maar het gaat me om een andere manier van kijken naar de stad. Zwart-wit is als een echo. Het doet een beroep op de verbeelding van de kijker.”

Rijven daagt de kijker eveneens uit met tekst. “Mijn teksten en titels gaan zelden over de foto's zelf. Ik maak geen echte bijschriften. Mensen zoeken in bijschriften graag naar een verklaring van het beeld, omdat ze dat gewend zijn van magazines en kranten. Dat vind ik prima in een krant maar totaal oninteressant in mijn werk.”

© Guus Rijven, Hollandsche Begraafplaats, Inasa, Nagasaki

“Waarom zou ik me beperken tot één manier van werken? Dat vind ik vreselijk saai

Nevenschikkend

Als er ondanks de verschillende personages en stijlen toch een ding is dat vrijwel alle fotoseries van Rijven met elkaar gemeen hebben, dan is het dat bij de meeste foto's niet meteen één specifiek onderwerp in het oog springt. Er is heel veel tegelijk te zien. Zoals bij 'Een onverwachte ontmoeting'. We kijken naar een kind op de schouders van een man, maar ook naar een bestuurder op een brommer en naar een man in keurig pak met in zijn ene hand een lampion en in de andere een lichtgevende stok. Op de achtergrond zien we verschillende figuren en een rode bussen die ook elk moment een rol in deze scène lijken op te gaan spelen. “Nevenschikkend in plaats van hiërarchisch” noemt Rijven het. Hij zoomt niet in op een specifieke gebeurtenis, maar schept een context waarin

van alles kan gebeuren. “Ik hou van context”, vertelt Rijven, “veel mensen laten als ze fotograferen de hele context weg. Ze maken de foto om iets vast te leggen voor de herinnering. Als fotograaf ben je met beeld bezig, niet met de herinnering.”

De foto's zijn geen snapshots. Rijven wacht met geduld het juiste moment af. Zoals in 'Uniformen van ongelijke strekking' waarin vier mensen passeren in totaal verschillende outfits. Alle vier zijn ze even belangrijk op deze foto.

Deshima in depot

De fotoseries van de twee verschillende personages heeft Rijven aangevuld met een derde deel: Eiland in depot, waarin hij Nederlandse en Japanse depots met fragmenten van Deshima zo feitelijk mogelijk heeft vastgelegd. “Het depot bewaart datgene wat nog ontdekt kan worden. De individuele objecten hoef ik niet te fotograferen, want die zijn meestal al vastgelegd in catalogi, maar in die depots liggen nog vele verhalen verborgen.” Rijven rekent hiertoe niet alleen de depots in de meest letterlijke zin van het woord. Ook de Hollandsche Begraafplaats in Nagasaki ziet hij als depot. Of het atelier van een vliegtuigmaker. Op de zolderverdieping van de Ketelfactory toont Rijven deze serie in een groot boekwerk met bijlagen, zoals selfies die Nederlanders op Deshima op zijn verzoek naar hem opstuurden en het verhaal over de eerste westerse vrouw die op Deshima voet aan wal zette. Het boekwerk is zelf een depot geworden.

© Guus Rijken, Ogawa Kenichi, pottenbakker

Met zachte blik

De foto's van Rijken hebben vaak een ondertoon van humor. "Humor biedt me een zachte manier om naar de wereld te kijken. Ook als het onderwerp naar is, zeg ik het op een vriendelijke manier. Met respect." Dat laatste vindt Rijken belangrijk. "Ik heb aandacht voor het andere, maar zonder oordeel, niet om het uitzonderlijke belachelijk te maken. In de ogen van vele Japanners zijn Nederlanders juist vreemd."

Japan laat Rijken niet los. Hij is alweer bezig met een nieuw project rond Tokio en de Japanse keizer, *Het zwarte gat van Tokio*, als tegenpool van *Draak van het wit*. Hij vertelt honderduit over zaken die hem fascineren en aanknopingspunten bieden. Van de zogenaamde hofreis, een reis die Nederlanders geacht werden te maken vanuit Deshima naar Edo (het huidige Tokio) om eer te betuigen aan de shogun, tot linksom rennende joggers rond het keizerlijk paleis. In gedachten heeft hij alweer een hele puzzel van inhoudelijke verbanden gelegd. Nu nog terug.

Guus Rijken (1947) is opgeleid als architect en grafisch ontwerper. Als fotograaf is hij autodidact. Van 1990 tot aan zijn pensioen in 2017 was hij docent documentaire fotografie aan de KABK. Zijn tentoonstelling *Draak van het Wit* is t/m 20 december te zien in de Ketelfactory in Schiedam. www.guusrijven.com